Rekviem

új film

Színes magyar film. Örkény István azonos című novellája nyomán írta: Fábri Zoltán. Fényképezte: Illés György. Zene: Vukán György. Rendezte: Fábri Zoltán. Főbb szereplők: Frajt Edit, Gálffi László, Balázsovits Lajos, Kálmán György.

„Rohadt fasiszta disznók... Gondoltad volna-e, Hannover István, hogy öt évvel a felszabadulás után, a szocializmus börtönében ez jár majd neked?" Ezeket az ólomsúlyú szavakat — ó, magyar történelem! — nő mondja ki. A férfi, akihez és akiért szólhat, s aki helyett a Szó kimondatott, már képtelen arra, hogy valaha bármit is kérdezzen. Rohadt fasiszta disznónak minősítvén dugták a váci fegyházba a vele — hivatalosan — azonos eszméket valló hatalom képviselői. Fegyházba, ahol — meg is halt. De ne finomkodjunk: agyonverték, agyonkínozták.

Miként egy évtizeddel ezelőtt a Donnál elpusztult magyar tízezrekért, a Rákosi-rendszer önkényének áldozataiért is rekviemet kell mondani. Filmen, színpadon, könyvben. Mindenhogyan. A tartozás amúgyis leróhatatlan. Elégtétel, „rehabilitáció" csak annak adható, akinek módjában áll azt elfogadni. A halottakért csak fohász mondható. A szadista cinikussággal elpusztítottakért, a legnemesebb eszme nevében elkövetett bűnök áldozataiért pedig — kötelező érvénnyel mondandó is.

Fábri Zoltán legújabb filmje a nagy moralista műalkotások közül való. Mind a magyar filmművészet, mind az egyetemes történelmi-társadalmi felelősségtudat alkotói kötelezettségei felől szemlélve. A nő, aki ama ólomsúlyú gyászszavakat elmondja, annak a Hannover Istvánnak szerelme, aki egymagában szimbolizálja mindazokat, akikért Fábri ezt a megrendítő szépségű emlékművet készítette. (Az ajánlás: *„In memoriam Hannover István, született Budapesten 1917-ben, meghalt 1951-ben a váci fegyházban").* A nő, Netti köré egyszerre három férfi alakja fonódik, olyan háromszöget alkotván, amelynek csúcsán mártírrá lett szerelmese, két oldalán annak tanítványa, (a női lélektan kitűnő ismeretével) a meghalt társ utódává válni kényszerülő fiatalember, Pelle Gyula, valamint Hannover egykori barátja, a valamikor ügyvéd, majd külkeres Kari áll, akihez — végrendeleti utasításra — ment férjhez Netti. Ebben a 3+1 képletű dramaturgiai szituációban Hannover emlékekből fel-felsejlő alakja és Netti telivér nőiessége kettejük felszabadult szerelmi kapcsolata ugyanazt a célt szolgálja, mint a gátlásos egykori cellatárs-tanítvány sorsa, vagy — ellenpontként — Kari konjunktúra-lovagi ügyessége — a rekviem megrázó, felkavaró erejű, iszonyodó felkiáltását: itt megszámlálhatatlan mennyiségben történtek ilyenek, emberek, magyarok! S a varázslat e felkiáltás filmbéli megvalósítása láttán jön létre: olyan páratlanul mértéktartó, érett és koherens líraiság szövi át a *Rekviem* egészét, amely az esztétikai értékkategóriákon túl valami fájdalmas, kozmikus szépséget mutat. (*Illés György* kitűnő operatőri munkájával szerves része e következetes módszernek, akárcsak a rendkívül tehetséges *Gálffi László*, az igen fegyelmezetten játszó *Frajt Edit* és az ikszedik színészarcát megmutató *Balázsovits Lajos*). Fábri Zoltán filmjének ereje van, sodró hatása — s bravúros módon mindezt szinte vizuális Krúdy-elemekkel éri el. Az igazán nagy tragédiák sohasem harsányak.

Idestova két évtizede, hogy *Lukács György* meghirdette az új szocialista realizmus elméletét: központi feladatul a sztálini korszak művészi ábrázolását jelölte meg. Gyanítható: ha a nagy filozófus-esztéta ma élne, feltehetően *Jancsó Fényes szelekjéhez* hasonló méltatásban részesítené a Rekviemet. Ebben a filmben mindig szól a csengő (csengőfrásznak nevezték ezt akkoriban). Egykori kerületi ifjúsági titkár kerül államellenes összeesküvés vádjával a börtönbe. Ez a fiatalember József Attilát szaval, Dosztojevszkijről és Rimbaudról beszél, előzőleg megjárta az illegalitás kemény iskoláját, őszinte és lelkes híve volt az újnak, a forradalomnak. Hányan lehettek? Hová lettek? Petőfi Apostolának mondatai kísértenek: *„és megemlékeztek azokrul, kik... hirdették az igét, s díjok halál lett, csúfos halál..."* Lehet erről eleget beszélni?

Domonkos László

Kedvezmények – rokkantaknak

Az elmúlt évben gyakran esett szó arról, miként segíti az egészségesek társadalma azokat a mozgássérülteket, akiknek életkörülményeit betegségük kedvezőtlenül befolyásolja. A rokkantak nemzetközi éve véget ért ugyan, a segítőkészség azonban nem egyetlen naptári évre szólt —, s hogy az idén sem feledkeznek meg a támogatásra szorulókról, azt a következő hír is igazolja: *az AFIT XI. számú vállalata felajánlotta segítségét a Mozgáskorlátozottak Csongrád megyei Egyesületének.* A megállapodás szerint kedvezményeket kapnak azok a mozgássérültek, akiknek érvényes egyesületi tagsági igazolványuk és személygépkocsijuk van, ha autójukat javíttatni az AFIT szegedi, hódmezővásárhelyi, szentesi és makói üzemébe viszik.

A javító műhelyekben a mozgássérültek mindenfajta javítása soronkívüliséget élveznek, s ha a költségek az ezer forintot meghaladják, a szervizek ingyen megvizsgálják a gépkocsik közlekedésbiztonsági berendezéseit Ellenőrzik, beállítják a fényszórókat, mérik a fékek hatásfokát, ellenőrzik a kormányművek és a gumiköpenyek állapotát. Az AFIT azt is vállalta, hogy a rokkantak kocsijaihoz szükséges alkatrészeket lehetőleg soron kívül szerzi be. Az AFIT-tröszt megbízása alapján Csongrád megyében a szegedi, Tolbuhin sugárúti szerviz vállalja ezentúl a Trabant-Hycomatok segédberendezéseinek felszerelését is. A megállapodás — mely január 20-tól érvényes — várhatóan újabb könnyebbséget jelent a rokkantak számára.

A februári Tiszatáj

Nemzedékének ajánlja Jók voltunk, jók s engedelmesek című nagy versét *Csoóri Sándor,* s neki címezi új költeményét (Egymásban bíztunk eleitől fogva) *Hedvay Gizella.* A folyóirat új számában *Takáts Gyula, Kálnoky László, Nagy Gáspár, Herbszt Zoltán* és *Józsa Fábián* versei jelentek még meg. — A kilencven éves Koltay-Kastner Jenő professzort, a szegedi egyetem nyugalmazott tanárát, a magyarországi italinasztika kiválóságát a sok tanítvány egyike, *Kaposi Márton* köszönti. „A humán tudományok terjesztésén és fejlesztésén jelenleg munkálkodók közül nagyon sokan tőle kaptak egy életre szóló inspirációt még a pécsi, a szegedi vagy éppen a római egyetemen, az ő előadásai és publikációi alapján rajzolódott ki előttük Európa ... szellemi térképe..." — írja Kaposi Koltay professzorról, kinek harmincöt évvel ezelőtt a Tisztáj megindításában is nagy szerepe volt. A hatvanéves Fekete Gyula emberi-írói karakterét *Annus József* rajzolta meg. Kiemeli Fekete népi-nemzeti elkötelezettségét, s „a közösség megszállottjának", „a kollektivizmus mániákusának" nevezi. Interjút közöl a lap a megjelenése előtt álló Romániai Magyar Irodalmi Lexikon főszerkesztőjével, *Balogh Edgárral.* Megismerjük itt a lexikon előkészületi munkáit, valamint azt is, hogy ez a hatalmas mű, nem csupán az irodalom, hanem a romániai magyar tudományosság és művészet eredményeit is összegzi.

Piszkosvendég — ez most a Tiszajárás alcíme, s *Tóth Béla* ízes meséje régi lakodalmi emlékeket melegít föl. Ugyancsak a Hazai Tükör rovatban jelent meg *Sz. Lukács Imre* Tiszta kenyér című irodalmi riportja, melyben a szerző dr. Bárczy Pállal (Bárczy Jánosnak, a Zuhanóugrás c. nagysikerű memoár írójának testvérével) beszélget.

Most lenne hetvenéves Darvas József, akiről *Mocsár Gábor* írt szubjektív sorokat. „... bizony jó lenne, ha köztünk lenne. Egész irodalmi életünk, s talán egész kultúrpolitikánk érzi a hiányát" — írja Mocsár. Az Örökség rovatban olvashatjuk *Demény János* egy Bartók-kutató műhelyéből c. sorozatának második darabját.

Öt Németh László életművével foglalkozó írás kapott helyet a februári szám Tanulmány rovatában. *Grezsa Ferenc* Sándor Iván könyvével (Németh László üdvtana tanulmányainak, drámáinak, önvallomásainak tükrében) vitatkozik. *Kocsis Rózsa* az Iszony világirodalmi párhuzamait, *Cs. Varga István* az Anna Karenina és az Iszony összefüggéseit vizsgálja. *Kiss Tamás* az író középkor-élményéről ír, *Imre László* pedig arról, hogy mit jelentett Németh számára a XIX. század.

Fekete Gyula, Tamás Menyhért és Sz. Lukács Imre új könyvéről *Laczkó András, Mátyás István* és Horváth Dezső írt kritikát. *Ablonczy László* a Művészet rovatban a kassai színházi napokról számol be. A nemrég elhunyt Molter Károlyra Beke György emlékezik. Suki Béla fájdalmasan korán lezárult tanári és tudósi munkásságát *Halász Előd* méltatja.

A Tiszatáj februári számát *Várnai László* Mártélyon készült fotográfikái illusztrálják. Várnait egyébként *Kovács István* mutatja be Havazás napsütésben című írásában.

Előkészítő-tanfolyam

A dolgozók gimnáziuma első osztályába lépő felnőtt tanulók számára a Radnóti Miklós Gimnáziumban ingyenes előkészítő tanfolyam indul. A foglalkozásra heti egy alkalommal kerül sor, elsősorban magyar nyelv, matematika, kémia és fizika tantárgyakból.

Ugyancsak a Radnóti Gimnáziumban nyílik a dolgozók kérésének megfelelően különbözeti vizsgára előkészítő tanfolyam az emelt szintű (B tagozat) és az egységes szakmunkásképző iskolát végzettek számára. Az emeltszintű szakmunkásképzőt végzettek a gimnázium I—II. osztály biológia és földrajz tantárgyaiból tett sikeres különbözeti vizsga után beíratkozhatnak a dolgozók gimnáziuma III. osztályába, az egységes szakmunkásképző iskolát, az egészségügyi szakiskolát és a gép- és gyorsíró iskolát végzettek pedig a gimnáziumi I. osztályos biológiai és földrajz tantárgyakból tett sikeres különbözeti vizsga után felvételt nyernek a dolgozók gimnáziuma II. osztályába.

Jelentkezni lehet írásban vagy személyesen a Radnóti Miklós Gimnázium igazgatói irodájában mindennap 8 órától 17 óráig, *február hó 20-ig.*

Válasz a Helyszínrajz-ra

Kellemetlenül lepett meg a Délmagyarország 1982. jan. 29-i számában megjelent *„Helyszínrajz"* című írás. Véleményem szerint a cikkíró nélkülözi a témával kapcsolatos tárgyi ismereteket.

Bármelyik közművállalat elvállalja és megtervezi a közművet érintő bekötéseket, csatlakozásokat, bővítéseket, természetesen a hozzá tartozó egyeztetésekkel és engedélykérésekkel együtt, ez azonban nyilvánvalóan pénzbe kerül. Közületi, IKV munkáknál e téren nincs is probléma, azok az előírt formában megtervezésre is kerülnek. A lakosság jó része azonban — érthetően — takarekoskodni kíván a tervezési díjjal, ezért ilyenkor többnyire nem nagy igényű műszaki munkáról van szó. Természetesen nem ért hozzá, sem a formákat, sem a tartalmi kellékeket nem ismeri, így mindennek maga kénytelen utánajárni, kérdezősködni, az ügyintézők által szívességből készített vázlatokkal házalni. A jogszabályok ezt lehetővé teszik, s élnek is vele. Szó sincs tehát arról, hogy „az ügyfél fölösleges ügyintézésre tékozolja a regenerálódásra való fizetett szabadságát, vagy munkahelyéről ellög". Csupán olcsóbban kíván a tervekhez hozzájutni. Vállalatunk bármikor elvállalja a tervezést, ehhez az ügyfélnek csupán egy levélben feladott írásbeli megrendelésre van szüksége: ekkor minden gondot, bajt és egyeztetést a vállalat levesz a nyakáról, és nyugodtan „regenerálódhat".

Miért van szükség egyeztetésre, vagyis miért kell egy adott bekötési tervvel a többi közművet is külön-külön megkeresni? Vállalatunknál évente több mint százszor szakítják el ásás közben a közművezetékeket. Ez anyagi áldozattal, az ellátás kieséével jár, sokszor egészen súlyos formában. Nyilván ezt kívánja a hatóság elkerülni, amikor a többi közmű helyét is fel kívánja tüntettetni.

A cikkíró egyszerű ügyintézést javasol: „Megnéznék a gázosok a közműtérképen, hol van a többi cég vezetéke, és kész". Honnan lenne a gázosoknak víz-, csatorna-, erősáramú és postai kábelvezeték térképük? A közművek vezetékei nem örökkévalók, azokat fejlesztik, bővítik, cserélik, rekonstruálják. Ezek a műveletek állandó változással járnak, melyeken nyilván az adott térképeken naprakész állapotban kell átvezetni, különben a térképek semmit sem érnek. Bármelyik közmű örül annak, ha saját térképeit rendben tudja tartani, az adott munkaerőhelyzet és -viszonyok között, nemhogy az idegen térképeket naprakészen vezetni tudja. Ehhez megfelelő információkkal sem rendelkezik. A tanácsnál készül egy egyesített közműtérkép, mely minden közművezetéket tartalmazni fog, ez azonban csak áttekintő jellegű lesz, tájékozódásra alkalmas, de közvetlen helyszíni tervezésre és kivitelezésre soha nem lesz alkalmazható. A tényleges helyzet egyeztetésének a kötelezettségét a jövőben is be kell tartani.

Van más javaslata is a cikkírónak: „Ha a közmű valamire kíváncsi, hívja föl a másik szolgáltató cég illetékesét telefonon, ahelyett, hogy az ügyfelet szaladgáltatják." Ez naivitás. A videotelefon ma még nem közhasználatú cikk, képanyagot pedig vagy ábrahelyességet telefonon nem lehet egyeztetni.

A cikk alapján megvizsgáltuk ügyintézőnk eljárását a Gólya u. 15. sz. házban. Megállapítottuk, az építtető szabálytalan és primitív rajzzal jött egyeztetési céllal. Ügyintézőnk éppen tárgyalásra készült menni, ahol már várták. A rajzon még az sem volt feltüntetve, hogy hol, mit kíván építtetni, ügyintézőnk azonban — kabáttal a vállán — mégis segíteni akart neki, ezért kérte másnapra vissza.

Mindezt a valóságos helyzet ismertetése végett tartottam szükségesnek elmondani.

Dr. Takács Antal,
a Szegedi Vízművek és Fürdők igazgatója

Hétköznapok

Tapéta

Beköltöztek az új lakók az új ház új otthonaiba, felírták a hibákat, s amint az újkorszaki szokásrend előírja, volt, ki többet, volt, ki kevesebbet, sőt akadt olyan is, aki semmit sem írt a stencilezett lapra. Ami majdcsak mindenütt közös volt, a foltos, szakadozott, karcolt tapéta. Na, persze annyira sehol sem volt hibás, hogy akár a legkényesebb lakót is az átvételtől elriasztotta volna. Egyszerűen megállapították, s tudomásul vették, ezzel kell együtt lakniuk. Sőt, mi több, nem is szidtak érte senkit. Minek? Úgysem változik vele semmi. Ez van.

Összetanakodván, egyik „újházas" vígasztalót talált: sebaj, egy év múlva nem zaklatnak a helyreállítással, hanem garanciális javítás címén — végeztessük el mi, magunk — pénzt kapunk.

— Jól jön az — mondta az egyik.

— Kell a csudának — így egy másik, mire többen úgy néztek rá, mint aki nem tudja, mit beszél. Később aztán elgondolkodtak az indokain.

Mert — szól a fejtegetés — mindenkinek érdeke, hogy jobb kivitelezésű lakásokat adjanak át. Építőnek, lakónak egyaránt. Azt viszont mindkettő tudja, bekalkulálja, hogy maradéktalanul sosem sikerül. Így marad örök óhaj egyfelől, „vállalati célkitűzés" másfelől. Addig is, míg a hibamentes álomhatárt el nem érik, a garanciális költségeket eleve betervezik a kivitelezők.

Pénz tehát van rá. S mert azért dolgozik az is, akinek — amúgy jó — munkája végeztével a hibajegyzékpapír többnyire megtelik — s mert a hibátlan munka illúzió voltát saját cége is elismeri, a pénztartalékkal éppen őt kellene érdekeltté-érdekeltebbé tenni a kifogástalan munkában. Kell a pénz a csudának — mondta a lakó, ha azt úgyis arra kell költenie, amit megkapni szeretett volna beköltözéskor: a hibamentes lakást. De, ha egyszer van pénz — mint az már kiderült —, ajánlják fel azoknak a szakmunkásoknak, akik a házon, lakáson dolgoztak.

Osztozzanak ők a lakókkal: amennyivel kevesebbet kell kifizetni helyreállítás címén, annyival többet kapjon a szakember, akinek ez köszönhető. Ha a lakónak semmit, akkor mind az övé. Lehet hivatkozni arra, ki tudja már, ki dolgozott abban a lakásban, hiszen ezért nem köszönhet vissza a hiba az elkövetőjének. Ide a rozsdás bökőt, ha a jutalomért kell jelentkezni, mindjárt lesz gazdája!

Köszörűs

Nosztalgiát ébresztő hang a lakótelepen. Felidézi a régi falusi hangulatot, amikor a vándoriparosok házról házra járva kínálták munkájukat, s fogalmuk sem volt arról, hogy íme ők most „lakossági szolgáltatást" végeznek. Elkurjantották magukat az utcasarkon, hogy üstöt, fazekat foltoznak, kisgyermekkorom emlékeiből ködlik elém a háton üvegtáblát cipelő üveges.

Szóval, hallom a múlt idők mai képviselőjének, s aszondja, hogy: iitta köszörűűűs ssollóttkést, húsdarálókééést köszörülök. Úgy harapja el az utolsó szót, mintha csak azt érzékeltetné, amit ő egyszer kiköszörül, azzal „mintha elvágták volna".

Szólóját ismételgeti jó párszor, körbe-felfele tekint segély-(anyagisegély)-kérően, miként az egykori kintornások, hullik-e már valami az erkélyekről, ám itt sem a produkciót díjazó pénz, de még a vakolat sem hullik. Belefacsarodik a szívem, óh, szegény ember, óh, derék vándorló néprajzi kövület! Mi lészen sorsa zimankóban didergő árva fejednek, munka híján; gaz kutyu magyar vagyok, ha hagyom, hogy érdektelenség mián kimenj a lakótelepről — és a divatból. Várj, te sorsverte vándor, nékem van itt egy s más, mi csorba. Köszörüld hát ki.

Aktatáskájából barkácsköszörűt szed elő, odaerősíti a pázsit széli padhoz, félkézzel tekeri, félkézzel hozzá-hozzányomja a köszörűkőhöz hitvány pengéjű konyhai késem, papírvágásra eddig is alkalmas ollóm. Bepárásodó szemekkel nézem, elönt a jótevők jámbor öröme; s rózsaszín gőzben botorkálok fel a munkadíjért. Mert, hogy annyi nem volt nálam, amennyire én számítottam. Nem baj, felmegyek, lejövök, míg ez az éhhalál elől megmentett pária elkészül a remekművekkel.

Elkészült, fizetek, elmegy, felmegyek — számolok: azt a kést, amelyiket húszért élesített, tizenhét ötvenért vettem, amelyiket tizenötért, tizenkettőbe került, az ollót köszörülte feléért, és ára egyharmadáért a svéd hullámoskést — simára.

A fene a nosztalgiámat!

Igriczi Zsigmond